

Var skall tornseglarna bo på 2000-talet?

Ladugårdar och uthus med tegeltak förfaller och rasar samman i en oroväckande takt på den svenska landsbygden. En absolut majoritet av de i Sverige häckande tornseglarna lägger sina bon under tegelpannorna på just sådana hus. Är det inte dags att börja oroa sig för alla tornseglare skall bo på 2000-talet?

Daniel Green

Det i mitt tycke allra "somrigaste" lätet i den svenska fågelkören är utan tvekan tornseglarnas "srianden", då de störst med ur lufthavet i sina akrobatiska flyktlekar och vilda framfart över tegeltaken. Att sitta utanför sommarstugan på eftersommarens kvälls-serenaden av njuta av den intensiva kvälls-serenaden av vilda seglare och sedan - när mörkret faller - vaggas till sömns av ungarnas spinnande under takteget, det är ljud som bär essensen av svensk sommar i sitt sköte. Men för hur lång tid är detta möjligt att uppleva?

Jag har nu umgåtts med tanken och oron för tornseglarnas framtida möjligheter att hitta häckplatser i det svenska kulturlandskapet i flera år. Jag får för varje år fler och fler bevis på att min oro är befogad. Jag kan inte längre låta bli att dela med mig av den.

Tom lada

En högsommardag vid Ranstatornet i Sagådalen: Inom hundra meter från Sagån och det nya fågelornet står två lador. Kring den ena är trafiken ständigt intensiv. Flera tiotals tornseglare flyger in och ut ur sina boplatser under de nedersta tegelpannorna. Ladan är gammal men alljämt intakt i såväl tak som väggar. På andra sidan står en ännu äldre timrad lada. Taket är liksom "huggat i kanten" av tidens tand och nedersta raden av taktegel har kanat ned, taket har flera öppna hål. Inte en seglare rör sig runt ladan.

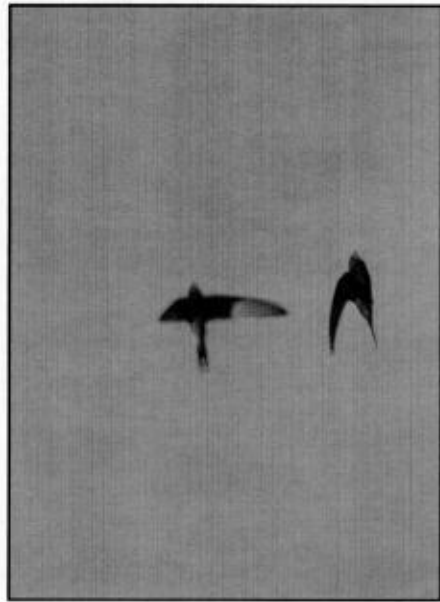
Så sent som ifjol häckade minst ett tjog par i den.

Plättak ersätter

Den fallfärdiga ladan är i dag en allt vanligare syn på landsbygden i Sverige. Minskad djurhållning och mindre höbäring har minskat behovet av lador som torkutrymme för hö eller uppställningsplats och hem för redskap, maskiner för att inte tala om djur. Har man ingen användning för ladorna lägger man inte heller ner någon tid eller något kapital på att rusta dem då de förfaller. De ekonomibyggnader som är i bruk begåvas med plättak när teglet börjar bli gammalt, billigare, snabbare, kanske mer hållbart. Men den ekologiska förlusten är avsevärd.

Helt ekosystem

En ängslada med stengrund som står ensam på ett fält är ett helt litet ekosystem. Kanske stenmuren byser plats för ormar, ödnor eller hermelin. I ladans skrymslen finner nösa och sorkar sitt krypin. Kartuggla, ladavala, stenskvätta, sådesårta m.fl. arter häckar eller använder ladan som viloplats. Rovfåglar som ormrök och tornfalk spannar regelbundet från taknocken. Trafikat av alla flygande invånare i ladan (okända fladdermöss måhända undantaget) är dock tornseglarna. 20-50 boplatser byser med lätthet en större lada med intakt tegel-

Tornseglare.
Foto: Daniel Green

tak. När ladan faller blir de allra flesta av dess invånare hemlösa.

Andra bakslaget

Tornseglarpopulationen i norra Europa har redan drabbats av ett rejält bakslag under vårt århundrade. Det kom i och med att man under seklets första årtionden började applicera hängrännor och stuprör på våra hus. Syftet var att leda bort regnvatten från husgrunden samt att tillvarata detsamma. Resultatet blev emellertid förödande för tornseglarna. De kom inte åt sina häckplatser. För att kunna landa och flyga in mot de nedersta tegelpannorna på ett tak kräver de fri inflygningsväg. Hängrännan är helt enkelt i vägen. I och med detta blev tornseglaren hänvisad till hus utan hängränna. I praktiken icke boplatser på landet. I stadsmiljöer är fästigheter med tegeltak numera snarare undantag än regel och ska de dessutom vara utan hängränna återstår förstås ännu färre.

De senaste åren har jag bevitnat ett förfall av gamla ekonomibyggnader som är accelererande och oroväckande. Det känns inte som en rolig men tyvärr fullt realistisk prognos att säga att redan fem år från nu

Hastigt förfall

kommer vi ha en avsevärt decimerad stam av tornseglarvänliga byggnader. Därifrån känns det tyvärr lika realistiskt att tro att även tornseglarna försviner. Eller var skall de häcka då? Hålligheter i träd kan givetvis utnyttjas men det är som alla vet en total bristvara i den svenska skogen redan nu.

Utrotningshotat ljud

Länsstyrelserna ger bidrag till markägare som vill rusta sina fallfärdiga ekonomibyggnader. Kriteriet har dock främst varit de kulturella värdena. Men tyvärr verkar alltför få markägare vara intresserade. Nu är det dags för fler att engagera sig i detta nationella, faunistiska problem. Naturvårdsverket, WWF, Naturskyddsföreningen, SOF, borde alla ställa sig bakom en landsomfattande kampanj för att uppmärksamma vad som håller på att hända. Den ideella naturvärden har en viktig uppgift att fylla. Vi måste ta initiativ själva! Informera markägare om möjligheten att få bidrag! Samarbeta med hembygdsföreningar och gör jobbet! Vi håller på att förlora ett kulturarv, en miljö, en fågelart och ett av sommarens käraste ljud är rent ut sagt utrotningshotat. Vem vill uppleva en svensk sommar utan tornseglare?

Daniel Green, 021 - 18 43 16